

Základy pedagogické metodologie

VÝZKUMNÉ METODY

METODY A NÁSTROJE KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU VE SPOL. VĚDÁCH

- Dotazník
- Pozorování
- Interview
- Obsahová analýza textu
- Experiment
- Didaktický test

PILOTNÍ STUDIE

- je prováděna na malé skupině z populace
- nejčastěji zde používáme spíš kvalitativní techniky (nestandardizovaný rozhovor)
- cíl pilotní studie: zjistit zda vůbec v populaci existuje informace, kterou požadujeme a je-li dosažitelná.

PILOTNÍ STUDIE

- etnocentrismus: soudit jiné kultury z hlediska naší kultury
- když dva říkají totéž, nemusí to vždy znamenat totéž
- Pilotní studie nám pomůže porozumět populaci, kterou zkoumáme. Abychom se ptali jazykem, kterému dotazovaní správně porozumí a formulovali dotazy tak, aby byli ochotní odpovídat.

PŘEDVÝZKUM

- Když máme hotový výzkumný nástroj, je velmi vhodné si jej vyzkoušet na vzorku populace (obvykle větším než u pilotní studie). Je to test výzkumného nástroje.
- testujeme srozumitelnost a jednoznačnost otázek
- někdy nás také zajímá např. - jak dlouho trvá vyplnění dotazníku, atd.
- po statistickém zpracování předvýzkumu můžeme získat představu o tom, jak velký výzkumný vzorek budeme potřebovat (popř. jaká je reliabilita jednotlivých položek)
- pilotní studie a předvýzkum by měly být nezbytnou součástí každé vědecké studie

VALIDITA VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE

- „nejobecnější definice validity je ve stručnosti obsažena v ozázcce „Měříme to, o čem se domníváme, že měříme?“ (Kerlinger 1972 s.435)
- validita zkoumá platnost měření
- např. někteří výzkumníci se domnívají, že když měří vědomosti měří tím i schopnosti - takový výzkum je nevalidní.

varianty validity

- predikční validita
- souběžná validita a validizace (concurrent)
- Obsahová validita
- Konstruktová validita
- konvergentní a diskriminační validita

Další způsob dělení validity:

- vnitřní validita: zjišťuje, jestli naměřené skóre odpovídá skutečnému. Jde tedy o reprezentativnost naměřeného vzhledem ke skutečnému.
- vnější validita: na jakou populaci lze rozšířit poznatky získané daným šetřením (problém reprezentativnosti výzkumu)
- validitu výzkumu může ovlivnit i prostředí (denní doba, roční doba, místnost, atd.), pak hovoříme o tak zvané “ekologické validitě” .

podle: Pelikán 2004

RELIABILITA VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE

- zatímco validita zjišťuje platnost a pravdivost použitého přístupu, reliabilita se ptá po spolehlivosti a přesnosti
- zjišťování reliability: opakovaná měření, ekvivalentní formy výzkumného nástroje, vnitřní konzistence (matematicky pomocí Cronbachova koeficientu alfa)
- čím má výzkumný nástroj víc položek, tím má za normálních okolností vyšší reliabilitu.

podle Gavora: 2000

DOTAZNÍK

- nejfrekventovanější výzkumný nástroj
- hromadné získávání údajů
- Dotazník nebo rozhovor? (Disman 2002 s. 141)

DOTAZNÍK - TERMINOLOGIE

- respondent - osoba, která vyplňuje dotazník
- položky - prvky dotazníku (otázky)
- hlavička - vstupní část (adresa instituce, atd.)
- faktografické údaje - položky dotazníku: věk, pohlaví, bydliště, zaměstnání, vzdělání, apod.)

základní pravidla při tvorbě dotazníku

- respondent musí položce dobře porozumět (to, že jí rozumí autor neznamená, že jí porozumí i respondent)
- netvořit příliš široké otázky (být konkrétní)
- pokud možno se vyhnout slovům „několik“, „někdy“, „obyčejně“.
- vyhněte se dvojitým otázkám (Např.: „Máte rád mléko a mléčné výrobky?“ Disman 2002)
- ptáme se jen na otázky, na které dokáže respondent odpovědět (nebudeme se ptát žáků 6. ročníku na jejich postoj k reformě veřejných financí)
- vyhněte se záporným výrazům, zcela vylučte dvojitý zápor (např.: “Nesouhlasíte s tím, že se nic nedělá s nízkými platy ve zdravotnictví?”)
- vyhýbejte se otázkám, které vzbuzují předpojatost (např.: “trápí vás chudoba třetího světa nebo je vám to jedno?”)

volně podle Gavora 2000

typy položek (otázek)

- uzavřené položky - nabízí hotové alternativní odpovědi (např.: “O první pomoci jsi se nejvíc dozvěděl/a (zaškrtni správnou odpověď):
  - a) ve škole
  - b) doma
  - c) z televize
  - d) jinde”)
- polouzavřené položky - nabízí hotové alternativní odpovědi, ale žádají i vysvětlení, nebo nabízí hotové alternativní odpovědi a ještě otevřenou “jinou možnost” (např.: bydlíte a) v rodinném domě; b) v bytě; c) na chatě; d) jiná možnost: .....)
- škály - odstupňované hodnocení jevu (např.: “Povídáš si s kamarády o sportu? a) stále; b) velmi často; c) často d) občas; e) nikdy“)
- otevřené položky - respondent musí odpověď napsat - vymyslet (např.: “Co děláte pro své zdraví vy?”)
- uzavřené položky je na rozdíl od uzavřených položek snadné statisticky zpracovávat. Otevřené položky zase přináší méně zkrácené informace

typy položek (otázek)

- L - otázky (zjišťují pravděpodobnost, že respondent lže)

další pravidla při tvorbě dotazníku

- Ptáme se: Je daná otázka opravdu nutná? (vztahuje se opravdu k našim hypotézám?)
- Ptáme se: Měří tato položka, co má měřit? (je validní?)
- Ptáme se: Není naše otázka sugestivní? („Doufám, že máte rád/a sýry, že ano...“; ale i „Řekl/a byste, že máte rád/a sýr“; správně: „Řekl/a byste, že máte rád/a sýr, nebo byste spíš řekla, že nemáte rád/a sýr?“)
- Je výčet kategorií pro odpovědi na uzavřenou otázku úplný?
- Je použití otevřené otázky opravdu nezbytné?
- Není otázka nepříjemná, znepokojující, ohrožující?

podle Disman 2002

DOTAZNÍK

- struktura dotazníku
- délka dotazníku
- návratnost dotazníku

PRŮVODNÍ DOPIS

- uveďte, že vyplnění nezabere víc než 15 min (měla by to být pravda!)
  - zmiňte důležitost tématu nikoli pro výzkumníka, ale pro zlepšení konkrétní vzdělávací situace
  - pište o výzkumu, ne o své dipl. práci (respondenti pokládají kvalifikační práce za soukromou věc)
  - odvolejte se v dopise na authority (vedoucí katedry, významného pedagoga)
- podle Gavora 2000

POUŽITÁ LITERATURA

- **DISMAN, M.** *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha : Karolinum, 2002. 374 s. ISBN: 80-246-0139-7
- **GAVORA, P.** *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- **PELIKÁN, J.** *Metody empirického výzkumu pedagogických jevů.* Praha : Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.

DĚKUJI ZA POZORNOST

Zdeněk Hromádka

13549@mail.muni.cz

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta MU v Brně